

Zpráva o konferenci „Čtu a stávám se čtenářem“ – září 2016

Report of the Conference „Beginning to Read, Becoming a Reader

V pátek 23. září 2016 se na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy konala konference s názvem *Počáteční čtení. Čtu a stávám se čtenářem 2016. Cesty propojení výzkumu a praxe*. Cílem konference, která navázala na úspěšnou konferenci stejného názvu z roku 2014, bylo prezentovat současný výzkum čtenářské gramotnosti v pedagogice a psychologii a vytvořit tak prostor pro transfer poznatků základního i aplikovaného výzkumu do pedagogické i poradenské praxe. Na konferenci zavítali akademičtí pracovníci, studenti i pracovníci odborné praxe – učitelé MŠ, ZŠ, pracovníci školských poradenských pracovišť a další zájemci o téma čtenářské gramotnosti, čtení a čtenářství dětí.

Dopolední program byl věnován jednání v plénu. Účastníky konference přivítala a s cíli konference seznámila odborná garantka konference Anna Kucharská. Plenární blok nabídl čtyři pohledy, které rozevřely publiku významné perspektivy studia čtenářských dovedností. Perspek-

tivu *mezinárodní spolupráce* a podpory rozvoje čtenářské gramotnosti ze strany *školské politiky* představily Jolana Ronková (katedra primární pedagogiky PedF UK) a Veronika Laufková (Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK). Mezinárodní síť ELINET (www.eli-net.eu) je i po ukončení projektu, kterého se účastnila Pedagogická fakulta UK, živým organizmem, sdružujícím celou řadu výzkumných i školských institucí, reflektujícím aktuální společenské potřeby v oblasti rozvoje gramotnosti a dávajícím podněty pro praktické počiny (dnes např. v otázce gramotnosti do Evropy nově přichozících; gramotnost jako základní lidské právo každého jedince). Dále se jednalo o perspektivu *psychologického, vývojově a kognitivně orientovaného longitudinálního výzkumu* čtenářských dovedností s důrazem na *porozumění čtenému* (Anna Kucharská a Gabriela Seidlová Málková z katedry psychologie PedF UK)¹. Pohled pedagogického výzkumu s důrazem na průřezové *mezinárodní srovnávání úrovně*

¹ Porozumění čtenému - typický vývoj a jeho rizika (GAČR, P407/13-20678S)

čtenářských dovedností představil svým příspěvkem o porozumění polemickému textu u žáků staršího školního věku Karel Starý z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK. Perspektivu *školní a poradenské psychologie* měli účastníci konference možnost získat v příspěvku Václava Mertina (katedra psychologie FF UK). Plenární diskuse ukázala provázanost poradenského a akademického pohledu na rozvoj čtenářství u dětí školního věku a upozornila na potřebu cíleného provazování poznatků psychologického a pedagogického výzkumu čtenářské gramotnosti s praxí.

Odpolední program byl rozdělen do pěti tematických sekcí, účastníci konference tak měli na výběr různá témata podle svých preferencí.

První ze sekcí cílila na *výzkum v oblasti čtenářské gramotnosti*. Zatímco Pavlína Nešněrová (katedra primární pedagogiky PedF UK) představila svůj projekt disertační práce, který je zaměřen na zjišťování čtenářské gramotnosti u dětí mladšího školního věku a navazuje tak na mezinárodní výzkum PIRLS², Veronika Laufková (Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK) se zabývala výsledky výzkumu CLoSE³, z nichž prezentovala vývoj vybraných čtenářských dovedností žáků 2. stupně a příslušných ročníků víceletých gymnázií. Velice zajímavý

příspěvek o tom, jak zjišťovat úroveň metakognitivního monitorování žáků 5. ročníků při čtení informačního textu a také výsledky, které ukazují závislost této dovednosti na typu vzdělávacího programu, přednesl Jaroslav Říčan (katedra pedagogiky PF UJEP). Další dva příspěvky v této sekci, které prezentovaly kolegyně z Pedagogické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, se zaměřily jednak na prekoncepty dětí v předškolním věku o funkcích a procesech čtení a psaní (Mária Belešová), jednak na postavy v pohádkách a jejich vnímání dětmi (Lenka Szentesiová). Ačkoliv byla tato sekce zaměřena právě na výstupy výzkumů, v diskuzích se účastníci vraceli k implementaci získaných poznatků do praxe a dávali náměty na tvorbu materiálů, které by jim usnadnily použití získaných poznatků výzkumu v praxi.

V druhé sekci byla pozornost zaměřena na *jazykový vývoj, jazykové schopnosti a dovednosti* z hlediska předpokladů rozvoje čtenářské gramotnosti i případných obtíží v dosahování jednotlivých čtenářských dovedností v důsledku jazykových deficitů. V této sekci byly prezentovány čtyři příspěvky z oblasti výzkumu jazykových a gramotnostních dovedností. V prvním příspěvku Jiří Jošt (katedra pedagogiky a psychologie PF JCU) představil analýzu dat empirické studie

² Progress in International Reading Study, testuje žáky 4. ročníků.

³ Národní šetření CLoSE, řešení projektu GA ČR: Vztahy mezi dovednostmi, vzděláním a výsledky na trhu práce: longitudinální studie (číslo P402/12/G130), bylo poprvé realizováno v roce 2012 a zjišťovalo dovednosti žáků v jazykovém testu, čtenářské a matematické gramotnosti a kompetence k učení na vzorku více než 6000 žáků (podrobněji <http://czechlongitudinal.blogspot.cz/>).

zaměřené na porovnání vlivu fonologického a morfologického uvědomění na vývoj čtenářských dovedností (konkrétně dekodování a čtení s porozuměním) u žáků mladšího školního věku. Problematikou morfologického uvědomění se zabýval také příspěvek autorek Anny Kucharské, Martiny Šmejkalové a Kláry Špačkové (PedF UK), který analyzoval vybrané psychometrické charakteristiky nově sestaveného nástroje Testu jazykového uvědomování. Další dva příspěvky se věnovaly problematice vývojové dysfázie. Kateřina Habrdová (katedra pedagogiky a psychologie PF JCU) porovnála teoretická pojetí dané diagnózy s výsledky dotazníkového šetření mapujícího praxi logopedických odborníků v diagnostickém procesu specificky narušeného vývoje řeči. Autorky Helena Podpěrová a Gabriela Seidlová Málková (katedra psychologie PedF UK) následně shrnuly výsledky standardizační studie testové baterie pro hodnocení jazykových schopností u dětí předškolního věku s diagnózou vývojové dysfázie. Jednotlivé příspěvky se prolínaly v řadě témat a podnítily diskusi účastníků. Hojně byla probírána otázka teoretického vymezení diagnóz (zejména v případě vývojové dysfázie a vývojové dyslexie) a diagnostických kritérií i otázkám ohledně různorodosti podob a forem diagnostických nástrojů jazykových a čtenářských dovedností.

Třetí sekce byla věnována tématu nesmírně aktuálnímu, a to *inkluzivnímu*

uzdělávání z pohledu rozvoje čtenářské gramotnosti a výukovým metodám čtení, kde se prezentující věnovali jak možnostem systematické podpory předčtenářských dovedností, tak zahraniční inspiraci (např. Marie Rychlíková se zaměřila na rozvoj čtenářské gramotnosti ve Finsku).

Protože si byli organizátoři vědomi toho, že spolu dovednosti čtení a psaní úzce souvisí, byla jedna ze sekcí věnována právě *psaní z didaktického a psychologického pohledu*, tedy dovednosti, která bývá často a neprávem mezi gramotnostními dovednostmi opomíjena. Návštěvníci této sekce měli možnost vyslechnout čtyři příspěvky. První z nich od Martiny Fasnerové z Pedagogické fakulty UPOL byl věnován otázkám písařské gramotnosti na základní škole se zaměřením na vázané a nevázané písmo. Aktuální téma vázaného a nevázaného vzoru písma neopustily ani další mluvčí – Olga Kučerová a Anna Kucharská (katedra psychologie PedF UK)⁴. Ve svém příspěvku prezentovaly první výsledky projektu, který mapuje osvojování písařských a písařských dovedností v průběhu prvního stupně základní školy ve vázaném vzoru písma a vzoru Comenia Script. Gabriela Seidlová Málková (katedra psychologie PedF UK) zůstala u tématu vývoje písemného projevu na prvním stupni základní školy, ale referovala o jeho souvislosti s vyučovanou metodou čtení (analyticko-syntetická vs. genetická). Celá sekce byla

⁴ Projekt Vývoj písemného projevu od 1. do 5. třídy základní školy (GA UK 311015)

zakočena ryze praktickým přispěvkem. Se svými zkušenostmi s rozvojem čtenářské gramotnosti na základní škole se podělila Dagmar Bulanová ze ZŠ Hanspaulka v Praze 6.

Poslední sekce, pracovní dílna, se těšila velkému zájmu účastníků konference. Vedla ji Renata Wolfová, která představila *program Včelka*, jež vyvinul praktickou aplikaci (<https://www.vcelka.cz/cs/>) věnující se rozvoji gramotnostních dovedností nejenom u žáků se specifickými poruchami učení.

Součástí konference byla také *posterová sekce*, která prezentovala výukové

metody čtení i odlišnosti mezi nimi ve světle výzkumných výsledků, a výstava učebních a pracovních materiálů výuky metody čtení SFUMATO.

Průběh konference, počet a zájem účastníků, probíhající diskuse v jednotlivých sekcích a následně i v kuloárech organizátory přesvědčil, že i druhý běh konference bylo možné vyhodnotit jako úspěšný. Těšíme se proto na příští konferenci, tj. Čtu a stávám se čtenářem 2018!

Veronika Laufková

Jolana Ronková